

Nr 228.

Av herrar **Vennerström** och **Eriksson** i Grängesberg i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 32, med förslag till lag om skyddskoppympning.

När Kungl. Maj:ts proposition om ny vaccinationslag 1915 föll i riksdagens andra kammare, var anledningen förnämligast den, att varken Kungl. Maj:ts proposition eller särskilda utskottets tillstyrkande förslag tog någon som helst hänsyn till det starka kravet på lättnader i vaccinationstvånget. Såväl av motionärer inom riksdagen som av reservanterna Hult och Vennerström inom särskilda utskottet framfördes förslag om införande av en s. k. samvetsklausul, varigenom föräldrar med en fast rotad övertygelse om att vaccinationen kunde medföra fara för deras barns hälsa skulle kunna befrias från vaccinationsplikens fullgörande. Särskilda utskottets majoritet fäste emellertid intet avseende vid denna hemställan. Ett genomläsande av andra kammarens förhandlingar vid vaccinationslagens avgörande ger oförtydligt vid handen, att lagens fall förorsakades av att förslaget om en samvetsklausul under en eller annan form icke accepterades av dem, som påyrkade det strängaste vaccinationstvång.

I den nu till 1916 års riksdag framlagda propositionen nr 32 om ny vaccinationslag har ock statsrådet och chefen för civildepartementet erkänt riktigheten av ovanstående. Trots sin i riksdagen år 1915 uttryckligen deklarerade motvilja mot en samvetsklausul av vad slag det vara må, har han nu ändock i Kungl. Maj:ts proposition infört en sådan. Detta tillmötesgående är dock icke mycket värt. En verklig samvetsklausul hade andra kammarens majoritet icke heller anledning att vänta, då herr statsrådet och chefen för civildepartementet i fjol i riksdagen förklarade, att samvetsbetänkligheterna enligt hans mening saknade varje reell grund och över huvud taget voro uppkonstruerade. Den nu av Kungl. Maj:t föreslagna samvetsklausulen är för anhängarna av minskat vaccinationstvång absolut otillfredsställande. Den synes ute-

slutande vara skriven med sikte på önskvärdheten av att inom andra kammaren locka över nätt och jämt så många röster, som behövas för att Kungl. Maj:ts förslag skall upphöjas till lag. Departementschefen medger själv, att han upptagit frågan om införande av en samvetsklausul enbart för att nå ett »praktiskt resultat» med vaccinationslagstiftningen.

Tillmötesgåendet mot de samvetsbetänkliga föräldrarna kunde icke vara mindre. En av riksdagens ledamöter, själv ivrig anhängare av tvångsvaccinationen, yttrade efter genomläsande av propositionen, att Kungl. Maj:ts samvetsklausul var en humbugsklausul. Hans uppfattning torde ha träffat sanningen ganska nära. I varje fall är samvetsklausulen i Kungl. Maj:ts redigering en trasselklausul, som icke medför den ringaste lättnad för största antalet verkligt samvetsömma. Den är absolut oantaglig och motsvarar icke ens tillnärmelsevis andrakammarmajoritetens uppfattning.

Man måste resa opposition mot densamma redan därför att den icke erkänner det berättigade i den princip, som samvetsklausulens förslagsställare förfäktat. Inom medicinalstyrelsen är man enig om att stämpla fordran på en samvetsklausul såsom i princip obållbar. På samma sträng spelar även departementschefen i sin motivering. Mot denna tvångsåskådning måste alltjämt energiskt hävdas, att införandet av en samvetsklausul är principiellt fullt berättigat. Medicinalstyrelsens och departementschefens ståndpunkt vore oangriplig, om de kunde försäkra varje far, som låter vaccinera sitt barn, att vaccinationen i och för sig icke kan medföra någon som helst fara. En sådan försäkran kunna de icke avlämna. Departementschefen nödgas på ett ställe i motiveringen tala om vaccinationens »relativa ofarlighet». Han säger icke »absoluta ofarlighet», medger alltså, att en viss fara föreligger. På ett annat ställe talar departementschefen om vaccinationens »i allmänhet ofarliga förlopp». Han säger icke »alltid ofarliga förlopp», medger alltså ännu en gång, att vaccinationsingreppet medför fara, låt vara liten.

Likaså har medicinalstyrelsen i sin till 1915 års proposition fogade utredning nödgats erkänna, att vaccinationen, till och med med animal lymfa, kan åstadkomma skada, i värsta fall döden. De från landets läkare infordrade utlåtandena lämna talrika exempel på sådana sjukdomar, som obestriddligen vållats av vaccinationen, och även dödsfall inrapporteras av läkarna själva. Då så är förhållandet, kan man svårigen förstå, hur det kan förnekas, att samvetsklausulen har ett principiellt berättigande. När läkarne icke kunna taga på sitt ansvar en

försäkran, att vaccinationen är absolut ofarlig för hälsa och liv, så har man just från läkarehåll lagt en stark saklig grund under samvetsklausulen. Man fordrar därför icke för mycket, om man begär, att införandet av samvetsklausulen i vaccinationslagen skall åtföljas av ett uttryckligt erkännande, att den princip, varpå den vilar, är riktig.

Kungl. Maj:ts samvetsklausul är alldeles för trång. Vid strävandet att forma den så, att den icke blir en slöhets- och liknöjdetsklausul, har Kungl. Maj:t gått för långt och slagit över till en motsatt ytterlighet. Befrielse blir möjlig att uppnå endast för dem, vilkas övertygelse om vaccinationens faror är grundad på egen personlig erfarenhet om något fall av ohälsa, som inträffat i samband med ympning av barn. Blott den, som kan peka på upplevda eller självständigt iakttagna omständigheter, har hopp om att erhålla dispens från vaccinationsplikten. Kungl. Maj:t har icke tagit i betraktande, att övertygelsen om vaccinationens fara kan grundas på helt andra skäl, som äro fullt ut lika så respektabla. Personer finnas, som icke på grund av egen iakttagelse men på grund av djupa och samvetsgranna studier i vaccinationsfrågan ha blivit bestämda motståndare till vaccinationstväanget. Dessa personers åskådning är ännu fastare rotad än deras, som bygga endast på en isolerad personlig iakttagelse. Det är icke rättfärdigt att skjuta samvetsbetänkligheter av denna art åt sidan och vägra att taga någon som helst hänsyn till dem.

I samband härmed kan mot Kungl. Maj:ts samvetsklausul anmärkas det egendomliga i att kravet på personlig kännedom om något fall, då vaccinationen med stor visshet kan antagas ha skadat det vaccinerade barnet, uppställas som förutsättning för befrielse. Finnes ett sådant fall, så bör väl dess kraft som förutsättning för befrielsen vara precis lika stort, oavsett huruvida den befrielsesökande personligen iakttagit detsamma eller ej. I detta avseende kan en hänvisning göras till det uttalande, i vilket medicinalrådet Bissmark med instämmande av medicinalrådet Sederholm, vilka äro motståndare till alla samvetsklausuler, kritiserar den av Kungl. Maj:t föreslagna. De säga: »förfäktarna av en samvetsklausul enligt engelskt mönster skola helt visst icke underlåta att framhålla det egendomliga uti, att personlig erfarenhet av fallet i fråga skall uppställas såsom villkor för undantag från ympning, då väl huvudsaken bör anses vara att ett fall inträffat, som uppfyller de nämnda fordringarna och därför enligt förslaget kan godkännas såsom grund för ansökan om undantag. Av mera underordnad vikt är väl, om den besökande haft tillfälle att skaffa sig personlig kännedom av fallet eller, om han fått sin kännedom därom t. ex. ur en medicinsk

facktidskrift eller en offentlig handling. För min del kan jag icke annat än erkänna det berättigade i en sådan uppfattning. Är ett fall av ohälsa i samband med ympningen av den art, att det anses böra vara giltig grund för meddelande av undantag från ympning i ett fall, så är det tämligen svårt att förstå, varför det icke skulle anses böra ha samma verkan i ett annat fall».

Logiken i detta uttalande torde icke av någon kunna bestridas. Ord för ord kan medicinalråden Bissmarks och Sederholms kritik av Kungl. Maj:ts samvetsklausul underskrivas av dem, som i motsats till herrar Bissmark och Sederholm önska en verklig samvetsklausul. Det samma är förhållandet i frågan om herrar Bissmark och Sederholms anmärkning, att bestämmelsen om att ansökning om befrielse skall vara gjord inom tre år efter ett barns födelse har till följd, att en person, som först *efter* sagda tid får personlig kännedom om ett fall av ohälsa i samband med vaccinationen, berövas möjligheten till befrielse. Det måste anses som en uppenbar orättvisa, att dessa personer icke tillerkännas samma undantagsförmån som de vilka *före* sagda tid ha personlig vetskap om något inträffat fall av föreskriven natur.

Kungl. Maj:t lägger faktiskt rätten att meddela befrielse i *medicinalstyrelsens* hand. Därigenom kommer säkerligen befrielse att meddelas blott i ytterst sällsynta undantagsfall. Medicinalstyrelsen i dess helhet har deklarerat sig vara principiell motståndare till samvetsklausulen. Några medicinalråd ha ej ens velat böja sig för den politiska nödvändigheten. Vilket hopp om befrielse kunna föräldrar hysa, då det faktiska avgörandet sker inom medicinalstyrelsen? Så gott som intet. Det antal barn, som kommer att undantagas från ympning, bleve säkert mycket, mycket obetydligt. I praktiken komme klausulen att ha mycket minimal betydelse för de verkligt samvetsömma föräldrarna. Klausulen skulle ingiva dem alldeles obefogade förhoppningar, vålla dem en massa besvär och utgifter i onödan och slutligen frammana en ännu starkare förbittring mot vaccinationstvänet än den som redan finnes. Medicinalstyrelsen jämte de lokala myndigheterna, som få med befrielseansökningarna att skaffa, skulle av Kungl. Maj:ts klausul vållas en myckenhet arbete och bråk, även detta utan resultat.

Vid strävandet att skapa en annan samvetsklausul än Kungl. Maj:ts kan man välja olika vägar. I den Hult-Vennerströmska reservationen föreslogs vid 1915 års riksdag, att befrielse från vaccinationsplikten skulle lämnas, om en på heder och samvete avgiven deklaration om samvetsbetänkligheter personligen överlämnades till pastor i församlingen. Från andra håll har man tänkt sig, att inlämnandet skulle ske till skolrådet, någon lagens representant o. s. v.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att sökanden först skall personligen inställa sig, i Stockholm inför överståthållareämbetet, i annan stad inför magistraten och på landet hos kronofogden i orten. Det torde vara skäl att här följa Kungl. Maj:ts förslag och yrka, att den personliga inställelsen bör ske inför en lagens representant. Både den engelska och den skottska samvetsklausulen föreskriva ock, att hänvändelse bör göras till en lagens representant. När det gäller att avlämna en deklaration på heder och samvete, har man givetvis mycket större respekt för en lagens representant än för någon annan. Dock torde det vara skäl föreskriva att på landsbygden deklarationen inlämnas antingen till länsmanen eller kronofogden. I vissa delar av landet äro nämligen avstånden till kronofogden så stora, att det ställer sig hart när omöjligt för en sökande att inställa sig inför honom. Men blott i detta stycke synes det lämpligt att följa Kungl. Maj:t. Den engelska och skottska lagen föreskriver, att myndigheterna icke äga betvivla god tro hos den som avgiver förklaring. Samma bestämmelse bör införas i den svenska samvetsklausulen. Genom kravet på *personlig* inställelse bryter man väsentligen av udden av påståendet, att samvetsklausulen skulld tillåta de lata och bekvämliga att slinka med i de verkligt samvetsbetänkliges skara.

Till yttermera visso kan ännu en garanti skapas. Från motståndarna till en samvetsklausul invändes även, att ren okunnighet eller en tillfälligt uppagiterad fanatism kan vara orsaken till ovilligheten att låta barnen underkastas vaccination. För att undvika denna olägenhet bör man laga så, att den, som vill ha befrielse för sina barn, får av läkare upplysning angående vaccinationsfrågan. Denna garanti åstadkommes genom att i samvetsklausulen införa en bestämmelse, att den sökande, då han hos vederbörande lämnar en deklaration på heder och samvete, även måste inlämna ett intyg från *distriktets tjänsteläkare*, att han dessförinnan med denne *vid personligt besök rådgjort om saken*. Genom skapandet av dessa dubbla hinder torde det allt övervägande flertalet icke verkligt samvetsömma gallras bort på samma gång de verkligt samvetsömma erhålla befrielse.

Därför tillåta vi oss föreslå en i denna riktning formulerad samvetsklausul. Den infogas som ett *moment 2* till § 2 och föranleder även ett annat *moment 3* till § 5 än det Kungl. Maj:ts proposition innehåller.

Den utsträckning, som i 3 § ges åt *revaccinationsplikten*, synes kunna utan olägenhet inskränkas. Det kan knappast vara vare sig nödvändigt eller lämpligt att stadga obligatorisk revaccination för de vid hären eller flottan fast anställda samt för de värnpliktige, som

börjat sin första tjänstgöring under fredstid. Vi föreslå, att bestämmelserna härom utgå ur 3 §.

I § 5 mom. 2 hade Kungl. Maj:ts proposition vid 1915 års riksdag föreslagit, att endast vederbörande tjänsteläkare skulle ha rätt att meddela undantag från ympning på grund av barnets sjukdom. Särskilda utskottet 1915 föreslog, att även annan ympare än läkare skulle få rätt att efter undersökning meddela undantag.

Medicinalstyrelsen har avstyrkt denna förändring, och departementschefen har godtagit medicinalstyrelsens uppfattning. Särskilda utskottets ändringsförslag var förestavat av önskvärldheten av att bereda en lättnad åt den allmänhet, som bor i Sveriges mest avlägsna bygder. Faktiskt äro, särskilt mångenstädes i Norrland, förhållandena sådana, att många familjer bo så långt bort i obygderna, fjärran från ordentliga vägar, att läkaren icke besöker deras ort på många år, och för inbyggarna själva kan det vara så gott som omöjligt att komma med barnen till läkaren, då barnen äro sjukliga och kommunikationerna över all beskrivning vidriga. Skälen för särskilda utskottets förslag äro så behjärtansvärda, att de fullt motivera ett yrkande på att även annan ympare än läkare må efter egen undersökning lämna temporär befrielse åt ett sjukt barn. Några nämnvärda risker av ett sådant yrkandes antagande torde icke behöva befaras. Vi föreslå i detta avseende en förändring i 5 § i Kungl. Maj:ts proposition.

I fråga om 6 § tillåta vi oss hemställa om strykande av bestämmelserna om revaccinationsplikt för dem, som inskrivas å sjömanshus, och för dem, som inneha anställning vid tullverket.

Mot revaccinationsplikten för *sjömän* ha från representanter för sjöfarten och sjöfolket riktats bestämd kritik. Denna kan icke från erkännas stor bärkraft. Stor olägenhet vållas sjöfarten och sjöfolket. Därtill kommer, att bestämmelsen om revaccination av sjömän blir av mycket litet värde, så länge som icke en mängd andra håll, genom vilka smittan kan tänkas inkomma i landet, äro tilltäppta. En mycket avsevärd del av Sveriges internationella förbindelser gå över land. De in- och utländska passagerarna på båtar från utlandet kunna medföra smitta. De otaliga utländska sjömännen, som komma in i svenska hamnar, likaså. När inga skyddsåtgärder föreskrivas i fråga om dessa uppräknade beröringspunkter med utlandet, förefaller tvångsvaccinering av svenska sjömän enbart vara tämligen opåkallad.

Samma resonemang gäller i det stora hela även beträffande revaccination av *tullpersonalen*. Vaccinationstvånget i fråga om tullmännen är förestavat av deras beröring med utländska varor och utländskt

folk, som kunna tänkas medföra koppsmitta. Det finnes en mängd andra medborgargrupper i Sverige, som lika mycket som tullpersonalen äro i beröring med varor och människor från utlandet. De tusental hamn- och stuveriarbetarna, packhuskarlarna, konduktörerna å järnvägarna o. s. v. För dem ifrågasättes ingen revaccination. Revaccinationsplikt för tullpersonalen enbart blir utan nämnvärd praktisk betydelse och drabbar orättvist.

De ändringsförslag, som framläggas i 3 § draga med sig formella förändringar i 11 § 3 mom. samt i 12 § 3 mom., varom likaledes formulerat förslag framlägges.

Den i 2 § 2 mom. föreslagna samvetsklausulen föranleder en formell ändring i 15 § 1 mom. och av den föreslagna förändringen i 3 § följer en formell ändring i 21 §. Formulerat förslag härom framställles.

På anförda grunder hemställa vi,

att riksdagen måtte i den i Kungl. Maj:ts proposition nr 32 föreslagna lagen om skyddskoppning i §§ 2, 3, 5, 6, 11, 12, 15 och 21 antaga nedannämnda formulerade förslag:

§ 2.

1 mom. Barn skall — — — — (lika).

2 mom. Ympningsplikt enligt 1 mom. föreligger icke i de fall, att den, som är ansvarig för barns befordrande till ympning inom tiden för ympningspliktens fullgörande vid personlig inställelse, i Stockholm hos överståthållareämbetet, i annan stad hos magistraten och på landet hos kronofogden eller länsmannen i orten, avgivit skriftlig försäkran på heder och samvete, att han anser skyddskoppypningen kunna medföra skada för barnets hälsa, därjämte bifogande intyg av tjänsteläkare inom distriktet, att han vid personlig inställelse med denne rådgjort om sina betänkligheter.

§ 3.

Oberoende av skyddskoppypning, som äger rum enligt 2 § 1 mom., åligger ympningsplikt:

a) värnpliktiga som inkallats till tjänstgöring för rikets försvar, om och i den omfattning Konungen prövar nödigt påbjuda ympning;

b) utländska jordbruksarbetare eller andra utlänningar, som inkomma i riket för att söka arbetsanställning, därest hälsovårdsmyndigheten å den ort, dit de inkommit eller där de vinna anställning, finner anledning befara att smittkoppsjukdom genom dem kan införas i riket, och därför förordnar om deras ympande; samt

c) den, som intages å tvångsarbetsanstalt.

§ 5.

1 mom. Ympningsplikt — — — (lika).

2 mom. Från skyddskoppympning skall den undantagas, som vederbörande ympare å ympnings- eller besiktningsmöte eller eljest vid av honom företagen undersökning finner till följd av sjukdom eller sjukdomsanlag eller allmän svaghet kunna komma att erhålla men av ympningen eller beträffande vilken i sådant hänseende företes läkarintyg, affattat enligt av medicinalstyrelsen meddelade föreskrifter.

Undantagande — — — (lika).

Undantagande medges i fråga om ympningsplikt enligt 3 § a) eller 4 § tredje stycket av vederbörande chef, i fråga om ympningsplikt enligt 3 § c) av direktören för anstalten samt eljest av vederbörande ympare.

3 mom. Undantagande från ympning medges som i 2 § 2 mom. säges.

§ 6.

Den som — — — — (lika).

a) vinna anställning vid allmänna sjukvården eller vid hälsopolis;

b) efter avlagd medicine kandidatexamen börja tjänstgöring vid sjukvårdsanstalt; eller

c) antagas till elev vid undervisningsanstalt för barnmorskor eller vid sjuksköterskekurs.

§ 11.

1 mom. — — — — (lika).

2 mom. — — — — (lika).

3 mom. Det åligger — — — — (lika).

Har ympning — — — — (lika).

Vid ympning, som förrättats på grund av stadgandet i 3 § a) eller varom beslut meddelats enligt 4 § 3 stycket, skall anteckning om ympningen och dess resultat göras i den ympades inskrivningsbok eller däremot svarande bok.

§ 12.

1 mom. — — — — (lika).

2 mom. — — — — (lika).

3 mom. Skyddskoppympning enligt 3 § a) även som ympning som påbjudits enligt 4 § tredje stycket, anordnas av vederbörande chef.

Om ympning enligt 3 § c) föranstaltar direktören för anstalten.

§ 15.

1 mom. I allmän eller enskild skola eller läro- eller uppfostringsanstalt må icke till undervisning eller vård mottagas lärjunge, som icke undergått skyddskoppympning eller på grund av 2 § 2 mom. eller 5 § är därifrån undantagen; dock att lärjunge — — — — (lika).

2 mom. — — — — (lika).

3 mom. — — — — (lika).

4 mom. — — — — (lika).

§ 21.

Underlåter — — — — (lika).

eller underlåter ympningspliktig, som i 3 § b) omförmäles, att fullgöra sin ympningsplikt, straffas — — — — (lika).

Lag samma — — — — (lika).

eller om någon — — — — (lika).

Ej må — — — — (lika).

Att den — — — — (lika).

Stockholm den 15 februari 1916.

Ivar Vennerström.

Bernh. Eriksson.

